

NATIONELLA TOLKNINGAR AV UNIVERSALITETSPRINCIPEN

AV TF. PROFESSOR, JUR. DR. MINNA KIMPIMÄKI

This article deals with the principle of universality and its different interpretations in the national legislations of the Nordic countries. No general rules regarding the exercise of criminal jurisdiction exist on the international level and in this situation states are allowed to define the scope of application of their criminal law as well as the criminal jurisdiction of their courts and other authorities. Therefore, the content and the scope of applications of the principle of universality have been defined differently in different state legislations. There have been substantial differences even between legislations of the Nordic countries. The relationship between the principle of universal jurisdiction and the principle of vicarious administration has been unclear, and even the basic structure of national rules of jurisdiction has been different in different countries. This situation has caused differences in determining when a state has the right or obligation to accept and exercise universal jurisdiction. The aim of this article is to point out different national understandings and interpretations concerning universal jurisdiction and to consider the effects of these differences in the context of combating international criminality.*

Gränserna för den straffrättsliga behörigheten har under århundradenas lopp stakats ut i folkrätten och i statspraxis. Generellt sett finns det dock inga internationellt godkända regler om den straffrättsliga behörigheten eller jurisdiktionen. De principer som styr behörighetsbestämningen utgör bara en vid ram inom vilken staterna kan reglera tillämpningsområdet för den egna straffrätten samt de egna domstolarnas och myndigheternas straffrättsliga behörighet. De detaljerade bestämmelserna om tillämpningsområdet för straffrätten finns i staternas nationella lagstiftning. Behörighetsprinciperna har därför antagit olika form i olika sammanhang. I fråga om innehåll, betydelse, område eller definition tar principerna inte avstamp i några allmänt erkända kriterier; olika stater kan de facto förstå och följa likalydande principer på divergerande sätt.

När det gäller frågan om straffrättsligt tillämpningsområde och domstolarnas behörighet finns det i själva verket avsevärda åsiktsskillnader mellan stater som representerar olika rättssystem. I till exempel common law-länderna och de kontinentaleuropeiska staterna skiljer sig behörighetsreglerna redan i grunden markant

---

* Title in English: *National Interpretations of the Principle of Universality*. Original in Swedish.

från varandra.¹ Också stater som hör till samma rättssystem och rättskultur kan ha tämligen olika behörighetsregler. Behörighetsregleringen i till exempel de nordiska länderna har inte varit enhetlig vad gäller grund, innehåll eller utformning. Skillnaderna i de nordiska behörighetsreglerna och harmoniseringsbehovet på det straffrättsliga tillämpningsområdet togs upp i det jurisdiktionsbetänkande som Nordiska rådets straffrättskommitté avgav år 1992.² Rekommendationerna i betänkandet har styrt revideringen av de finska, svenska och norska behörighetsbestämmelserna under det senaste årtiondet. Inte heller efter reformerna kommer de nordiska behörighetsreglerna likväl att bygga på samma premisser eller tillämpas identiskt.

Den behörighetsprincip som står i centrum för denna artikel är universalitetsprincipen. Universalitetsprincipen föreskriver att en stat kan utsträcka sin jurisdiktion att gälla vissa brott oberoende av gärningsort, gärningsman eller lagstiftning på gärningsorten. En straffrättsbehörighet som baserar sig på universalitetsprincipen kunde således i teorin vara fullständigt obegränsad. Det slags universalitetsprincip som gav staten jurisdiktion över samtliga brott oberoende av var dessa har begåtts skulle emellertid eliminera behovet av alla andra behörighetsprinciper. Vidare kunde universalitetsprincipen sättas i fråga med hänsyn till legalitetsprincipen, och då eftersom gärningsmannen kunde dömas för gärningar var som helst, oberoende av om dessa var straffbara på gärningsorten eller inte. I praktiken har universalitetsprincipen dock inte tillämpats i denna utsträckning, utan den har fått status av kompletterande princip i förhållande till de övriga behörighetsprinciperna. Dess tillämpningsområde har begränsats till vissa allvarliga brott som staterna har förbundit sig att bekämpa. Det är däremot inte entydigt vilka brott som omfattas av universalitetsprincipen. De internationella bestämmelserna har tolkats och de nationella regelverken formats på olika sätt. Dessutom har tillämpningsområdet för de brott som lyder under universalitetsprincipen förändrats med tiden. Brottskategoriseringen är stadd i fortsatt utveckling.

I många fall har valet av universell behörighet varit praktiskt betingat. Med universalbehörigheten går man in för att förhindra att personer som har begått allvarliga brott lyckas undgå bestraffning genom att efter dåden ta sin tillflykt till en annan stat. Staterna har i själva verket ett praktiskt intresse av att kunna döma ut straff för brott som har begåtts annanstans, eftersom staterna sällan vill bli en tillflyktsort för gärningsmän med allvarliga brott på sitt samvete, medan de å andra sidan inte heller alltid har varit beredda att utlämna gärningsmän för att lagföras i den stat där brotten har begåtts eller där personerna är medborgare. Det finns likväl också mer principiella synpunkter bakom universalitetsprincipen, och då framför allt uppfattningen att de grävsta brotten inte får bli obesträffade.

Till följd av behörighetsprincipernas heterogena tillkomst- och utvecklingshistoria lämnar universalitetsprincipen i fråga om tillämpningsområde och innehåll i mångt och mycket rum för kontroverser och olika tolkningar. I artikeln tar jag upp

vissa för gestaltningen av universalitetsprincipen viktiga indelningar och skillnader i synsätt samt i synnerhet de nordiska ländernas inställning till dem. Hur staterna uppfattar universalitetsprincipen på ett allmänt plan återspeglas i de konkreta behörighetsrelaterade lagstiftningsbesluten. Att de nordiska bestämmelserna skiljer sig från varandra förklaras inte bara av lagtekniska olikheter och divergerande kriminalpolitiska uppfattningar utan också av det faktum att frågan om universalitetsprincipens rättsliga gränser och innehåll bedöms och tolkas olika.

1 Brott som omfattas av universalbehörigheten

När man talar om universalitetsprincipen måste man skilja mellan två kategorier av internationella brott, nämligen världsbrott³ och egentliga folkrättsbrott eller brott mot folkrätten. Dessa två brottskategorier har differentierats efter andra världskriget. Med egentliga folkrättsbrott avses brott som kan tillämpas direkt med stöd av folkrätten oberoende av om motsvarande kriminalisering har skrivits in i den nationella strafflagstiftningen eller inte. Bakom de egentliga folkrättsbrotten låg erfarenheterna av andra världskriget, de efterkrigstida krigsförbrytarprocesserna och utvecklingen av doktrinen om mänskliga rättigheter. Världsbrotten har däremot utvecklats utifrån staternas behov att tillsammans bekämpa den allt mer internationaliserade brottsligheten. Man har därför ingått konventioner om världsbrott och breddat behörighetsbasen. Skillnaden mellan världsbrott och egentliga folkrättsbrott är emellertid inte knivskarp; brottskategorierna överlappar i själva verket varandra. Detta beror på att gärningar som enligt den internationella sedvanerätten karaktäriserades som egentliga folkrättsbrott senare genom konventioner har fått världsbrottsstatus.⁴

1.1 Världsbrott

Världsbrott är brott som i internationella överenskommelser har klassificerats som brott. Staterna har då förbundit sig att kriminalisera viss gärningar och ofta också att utsträcka sin jurisdiktion att gälla brotten i fråga i den omfattning som föreskrivs i konventionstexten. De egentliga straffrättsbestämmelserna införs sedan i den nationella strafflagstiftningen i linje med konventionsförpliktelseerna. Världsbrottskonventioner har ingåtts då och då och från fall till fall som en reaktion på förändringar i brottslighetssituationen. De viktigaste konventionerna har kommit till på 1970-talet och därefter. En stor del av konventionerna gäller gärningar som hänför sig till terrorism eller organiserad brottslighet. Vilka brott som är världsbrott är man dock inte helt enig om. Forskarna i internationell straffrätt och de statliga lagstiftarna har gjort upp olika världsbrottsförteckningar. Att de internationella överenskommelserna lämnar rum för tolkning är en bidragande orsak här, men också världsbrottens expansiva natur gör det svårt att utarbeta en absolut lista.

För världsbrottens del föreskriver de internationella överenskommelserna inget individrelaterat ansvar direkt med stöd av folkrätten, utan ålägger staterna att vidta åtgärder. I motsats till de egentliga folkrättsbrotten lagförs världsbrotten inte direkt vid en internationell brottmålsdomstol utan det är de statliga rättsinstansernas uppgift att beivra brotten i fråga. Syftet med de världsbrottsrelaterade internationella överenskommelserna är närmast att skapa enhetliga brottsbeskrivningar samt att utveckla och ta i bruk gemensamma medel för att bekämpa de aktuella brotten. När det gäller själva bestraffningen har den nationella straffrätten en nyckelposition, medan den internationella rättens uppgift inskränker sig till att koordinera bestraffningsbetingelserna på det internationella planet.⁵

Att en viss gärning inkluderas i en internationell överenskommelse betyder inte automatiskt att universalitetsprincipen är tillämplig. För att detta skall vara fallet måste avtalet ge vid handen att behörighetsprincipen skall gälla brotten i fråga. Med internationella brott avses i allmänhet endast att vi har att göra med på internationell nivå fastslagna rättsliga intressen om vars skyddsbehov det råder interstatlig enighet. Frågan om en gärnings tillämpningsområde måste utredas separat utgående från konventionsbestämmelserna och den internationella sedvanerätten. Att en gärning går under benämningen världsbrott betyder i och för sig inte att gärningen har andra egenskaper än de som framgår av den explicita avtalstexten; behörigheten bestäms således inte nödvändigtvis enligt universalitetsprincipen vid samtliga konventionsbaserade brott.⁶

Konventionerna om världsbrott har lett till att området för universalbehörigheten har harmoniserats i olika stater. Som en följd av de tolkningssvårigheter som anknyter till konventionerna har de konventionsbaserade behörighetsbestämmelserna samtidigt dock uppfattats och verkställt på olika sätt i olika stater. I till exempel de nordiska länderna har behörighetsreglerna sin grund i samma världsbrottsreglerande konventioner, men ändå finns det skillnader i detaljregleringen och i de lagtekniska lösningarna. I Finland räknades de brott som omfattades av universalitetsprincipen tidigare upp i en bestämmelse i strafflagen. Lagrummet kom till år 1963. I enlighet med senare konventionsförpliktelser blev man dock ett flertal gånger tvungen att till paragrafen foga ytterligare världsbrott. I 1 kap. 7 § i strafflagen finns i dag en generalklausul om internationella brott, som kompletteras av en förteckning på 19 punkter över de brott som faller under universalbehörigheten. Förteckningen inbegriper samtliga världsbrott som Finland har varit med om att utarbeta på konventionsnivå. I Sverige räknas de brott som omfattas av universalbehörigheten upp i brottsbalkens 2 kap. 3 §. I takt med att landet har anslutit sig till internationella överenskommelser har också denna brottsbalksbestämmelse upprepade gånger kompletterats med nya brott. Brottsförteckningen i brottsbalken är trots det mer begränsad än den finska

motsvarigheten. Ett svenskt reformförslag går ut på att den också i fortsättningen tämligen snäva universalbehörighetsbestämmelsen skall kompletteras med rätt omfattande möjligheter till ställföreträdande straffrättskipning samt en särskild förteckning över de brott för vilka kravet på dubbel straffbarhet inte gäller.⁷ I den förteckning som finns i den norska straffelovens 1 kap. 12 § 4 punkten hänvisas till ett flertal paragrafer i straffeloven, varför universalbehörigheten således omfattar en ansenlig mängd olika brott. Också denna bestämmelse har dock i praktiken skrivits med internationellt förpliktande överenskommelser för ögonen.⁸ År 2005 antogs i Norge en ny Lov om straff som innehåller även de reviderade behörighetsbestämmelserna. De nya bestämmelserna har likväl inte ännu trätt i kraft. I den nya lagen har den tidigare kasuistiska förteckningen ersatts med en generalklausul (6 §), där man i form av en allmän hänvisning utsträcker universalbehörigheten att gälla sådana gärningar som Norge är internationellt rättsligt berättigad eller förpliktad att väcka åtal för. I Danmark nämns vissa av de brott som lyder under universalbehörigheten separat i strafflagen, medan man genom en generalklausul i straffelovens 2 kap. 8 § – med hänvisning till internationellt förpliktande överenskommelser – föreskriver att universalitetsprincipen mer övergripande skall tillämpas på världsbrott. Lagtekniskt är det enkelt med en dylik generalklausul, eftersom den inte behöver kompletteras an efter som straffrätten utvecklas. En generalklausul är å andra sidan inte särskilt informativ i sig och kan därför vara problematisk med tanke på legalitetsprincipen.

Behörighetsbestämmelserna i de internationella överenskommelserna tolkas således i sista hand på det nationella planet. Av denna orsak kan frågan om universalbehörighetens tillämpningsområde och innehåll inte avgöras rent internationellt rättsligt eller internationellstraffrättsligt; de nationella behörighetsreglerna måste dessutom granskas ur ett rättsjämförande perspektiv. De internationella överenskommelserna spelar en stor roll när det gäller att allmänt bestämma den tillåtna omfattningen av universalbehörigheten. När den statliga jurisdiktionen skall stakas ut helt konkret har framför allt de nationella behörighetsbestämmelserna och tolkningen av dem däremot stor betydelse.

1.2 Egentliga folkrättsbrott

Med egentliga folkrättsbrott avses brott som staterna har rätt att eller är skyldiga att bestraffa direkt med stöd av den internationella sedvanerätten. Brotten kan lagföras direkt vid internationella brottmålsdomstolar eller indirekt vid de enskilda staternas nationella domstolar. De egentliga folkrättsbrotten omfattas i regel av universalitetsprincipen; det har med andra ord ansetts att vilken stat som helst skall kunna döma ut straff för brotten i fråga oberoende av var brotten har begåtts.

Som brottskategori blev folkrättsbrotten allmänt kända i samband med krigsförbrytarprocesserna efter andra världskriget. När rättegångarna i Nürnberg och Tokyo var över gick utvecklingen av de egentliga folkrättsbrotten så gått som helt i stå under cirka femtio år, och då främst därför att det inte fanns några internationella brottmålsdomstolar. Läget förändrades fundamentalt i och med att man på 1990-talet inrättade internationella tribunaler för behandling av krigsförbrytelser i det forna Jugoslavien och i Rwanda. I dessa ad hoc-domstolars stadgor och praxis bestäms, preciseras och utvecklas tillämpningsområdet för de egentliga folkrättsbrotten. Denna domstolspraxis har också aktiverat staterna så att de med stöd av universalitetsprincipen har lagfört krigsförbrytelser som har begåtts i det forna Jugoslavien och i Rwanda vid sina nationella domstolar. I till exempel Danmark dömdes faktiskt en bosnisk man för våldsbrott begångna i ett kroatiskt fångläger;⁹ vidare har motsvarande rättegångar drivits bland annat i Frankrike, Tyskland och Belgien på 1990- och 2000-talen.¹⁰ Ad hoc-domstolarnas erfarenheter tillmättes stor betydelse vid beredningen av den år 1998 godkända stadgan för den permanenta Internationella brottmålsdomstolen. Stadgan ger i dag klarast uttryck för det internationella samfundets gällande uppfattning om de egentliga folkrättsbrottens tillämpningsområde och innehåll.

Tillämpningsområdet för de egentliga folkrättsbrotten är rätt begränsat. Brotten i fråga är inte heller föremål för samma expansionstryck som världsbrotten, och man går de facto in för ett rätt begränsat antal brott av detta slag. Det råder inte full enighet om vilka brott som skall klassificeras som folkrättsbrott, men denna kategori kan anses omfatta åtminstone folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten samt anfallsbrott, ett innehållsligt fortfarande omstritt brott. Ytterligare kan en del av tortyrdåden betraktas som egentliga folkrättsbrott, trots att dessa snarare motsvarar gärningsbeskrivningen för krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten än utgör en särskild brottskategori. De brott som nämns här hör också till Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion, anfallsbrott visserligen först sedan man vid en granskande konferens lyckas precisera brottsdefinitionen och bestraffningsbetingelserna.

Bakom kategorin folkrättsbrott ligger tanken att vissa allvarliga brott inte kränker bara de individuella offren och den nationella rätten utan äventyrar hela det internationella samfundets intressen. Vidare är en stats egna domstolar ofta oförmögna eller ovilliga att döma till straff för sådana krigsförbrytelser, brott mot freden eller mänskligheten och folkmord som har ägt rum i staten i fråga. Detta kan exempelvis bero på att de statliga rättsorganen har slutat fungera till följd av statskrisen eller att de kontrolleras av sådana makthavare som själva har medverkat i brotten. Universalitetsprincipen har därför ansetts oundgänglig för en effektiv lagföring av brotten. Brott som är allmänt mänskligetskränkande

måste kunna åtalas oberoende av gärningsmannen och gärningsorten.¹¹ Det har till och med hävdats att universalitetsprincipen kan gälla blott och bart egentliga folkrättsbrott.¹² I de flesta stater omfattar universalitetsprincipen likväl också världsbrott. Jag har redan hänvisat till de nordiska bestämmelserna, som tillåter att universalitetsprincipen tillämpas även på världsbrott.

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen har påverkat utformningen av reglerna om egentliga folkrättsbrott i en mångfald stater. Också i Finland och i Sverige håller man de facto på att revidera bestämmelserna om egentliga folkrättsbrott så att de står i bättre samklang med Romstadgans syften.¹³ Reformerna har relevans också för behörighetsregleringen. När lagändringarna genomförs kommer de brott som nämns i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen att mer entydigt omfattas av universalbehörigheten. Lagtekniskt skiljer sig de finska och svenska revisionsförslagen från varandra, eftersom man i Finland föreslår att bestämmelserna tas in i strafflagens allmänna del, medan man i Sverige vill döma de egentliga folkrättsbrotten efter en särskild lag om internationella brott. Motsvarande lagstiftningsmodeller representerar till exempel Crimes against Humanity and War Crimes Act i Kanada och Völkerstrafgesetzbuch i Tyskland. Generalklausulen i de reviderade norska behörighetsbestämmelserna och i den danska strafflagen utsträcker universalbehörigheten också till de egentliga folkrättsbrotten. För Danmarks del är detta visserligen fallet bara i begränsad utsträckning, eftersom man i den danska bestämmelsen hänvisar uteslutande till internationella överenskommelser. Som jag konstaterar redan tidigare har folkrättsbrotten en sedvanerättslig förankring. I fråga om till exempel brotten mot mänskligheten existerar det ingen internationell överenskommelse med en entydig kriminaliseringsskyldighet, om inte Romstadgan tolkas som en sådan. Den reviderade norska bestämmelsen är mer omfattande än den danska bestämmelsen, eftersom man i den förra har en allmän hänvisning till internationellrättsliga rättigheter eller förpliktelser, vilket innebär att bestämmelsen explicit inbegriper också den typ av jurisdiktion som är sedvanerättsligt förankrad.

De finska och svenska lagstiftningsprojekten avspeglar den allmänna utvecklingen i dag. Trots att Romstadgan inte uttryckligen kräver nationella kriminaliseringar eller behörighetsregler, bygger stadgan dock på tanken att det är de enskilda staternas uppgift att i första hand döma ut straff för de stadgeenliga brotten. I ett flertal stater har man i själva verket utgått från att de brott som hör till Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion skall kunna lagföras vid de egna domstolarna. Därför har man gått in för att revidera brottsbeskrivningarna för de internationella brotten jämte behörighetsreglerna så att de nationella domstolarna skall kunna sköta så många av brottmålen som möjligt. De stater som reglerar frågan om universalbehörighet genom omfattande generalklausuler behöver inte

nödvändigtvis vidta lagstiftningsåtgärder för att utvidga behörigheten, medan det i många fall är nödvändigt att se över förteckningsbaserade bestämmelser. Att staterna övergår till att iaktta brottsbeskrivningarna i Romstadgan och skapar klarhet i frågan om universalbehörighet i samband med folkrättsbrotten minskar onekligen skillnaderna mellan de nationella bestämmelserna. På detaljplanet kommer reglerna också i fortsättningen att skilja sig från varandra, eftersom staterna vanligen inte direkt har inkorporerat bestämmelserna i stadgan i det nationella regelverket utan har skrivit bestämmelserna mer med den nationella rättsordningen i åtanke. Det framgår redan tidigare att också de fundamentala lagtekniska lösningarna kan vara olika; vissa stater har valt att se över den allmänna strafflagen medan andra har stiftat särskilda speciallagar.

2 Gränsen mellan universalbehörighet och ställföreträdande straffrättskipning

Tillämpningsområdet för universalitetsprincipen är svårdefinierat, eftersom det inte finns några helt entydiga kriterier att ta fasta på i relation till övriga behörighetsprinciper. Det är speciellt svårt att dra upp en absolut gräns mellan universalitetsprincipen och principen om ställföreträdande straffrättskipning. I samband med både universalitetsprincipen och principen om ställföreträdande straffrättskipning aktualiseras frågan om en stats jurisdiktion skall kunna anses omfatta gärningar som utlänningar har begått utanför staten i fråga i situationer där gärningarna inte riktar sig mot denna stats intressen. Principerna skiljer sig dock så pass mycket från varandra att man har sett det som motiverat att särskilja dem. I praktiken kan det ändå i enskilda fall vara besvärligt att staka ut gränsen mellan principen om ställföreträdande straffrättskipning och universalitetsprincipen. Principerna har inte heller alltid klart differentierats i rättsvetenskapen eller i behörighetsreglerna i de överenskommelser som gäller internationella brott. I alla stater känner man inte ens nödvändigtvis till principen om ställföreträdande straffrättskipning.

Som en väsentlig skillnad mellan universalitetsprincipen och principen om ställföreträdande straffrättskipning kan nämnas att universalitetsprincipen, i motsats till principen om ställföreträdande straffrättskipning, inte kräver dubbel straffbarhet, dvs. att gärningen är straffbar såväl i den stat där den har begåtts som i den lagförande staten. Universalitetsprincipen är tillämplig också utan något initiativ från den främmande statens sida, till exempel då den stat där den brottsliga handlingen företogs, medan den ställföreträdande straffrättskipningen däremot i allmänhet har sin grund i en enskild stats begäran. Tillämpningsområdet för universalitetsprincipen avgränsas ytterligare av det faktum att principen inte gäller andra än vissa brott som klassificeras som särskilt allvarliga. Den ställföreträdande straffrättskipningen inskränker sig vanligtvis inte till vissa enskilda brott, utan

avgränsas eventuellt mer generellt utifrån det straff som kan följa på de aktuella brotten.¹⁴ Ringa brott faller följaktligen utanför ramen för den ställföreträdande straffrättskipningen.

Principen om ställföreträdande straffrättskipning handlar om att lämna rätts-hjälp till en behörig stat som av någon anledning inte själv kan eller önskar göra bruk av sin jurisdiktion. Det finns inte någon direkt anknytning mellan brottet och domstolsstaten; en stat agerar för en annan stats räkning för att förhindra att en förövare undgår straffansvar genom att ta sin tillflykt till en stat, därifrån det inte är möjligt eller ändamålsenligt att utlämna honom eller henne. Principen om ställföreträdande straffrättskipning aktualiseras i situationer där det sålunda finns en stat som vore bättre lämpad som domstolsstat, men där det av praktiska eller humanitära skäl likväl är mer ändamålsenligt att driva igenom rättegången i den stat där gärningsmannen uppehåller sig. Den stat inom vars område gärningen har begåtts framställer då en begäran om att rättegången skall äga rum i den stat där lagöverträdaren vistas. Det kan också gå till så att staten i fråga begär att lagöverträdaren skall utlämnas, vilket förvägras av den stat där han eller hon befinner sig, varför den förvägrande staten med stöd av principen om ställföreträdande straffrättskipning blir behörig att lagföra brottet.¹⁵

Det finns olika uppfattningar om när principen om ställföreträdande straffrättskipning blir tillämplig: måste den stat där gärningen har begåtts framställa en explicit begäran om detta eller kan också domstolsstaten självmant besluta att tillämpa principen? I Finland förutsätter SL 1:8 att den stat inom vars område ett brott har förövats uttryckligen har begärt att åtal för brottet skall väckas i Finland eller har framställt en begäran om att gärningsmannen skall utlämnas, men begäran har avslagits.¹⁶ Också den danska lagen kräver en utlämningsbegäran, men denna kan framställas även av en annan stat än den där gärningen har begåtts (Straffeloven 8 § 6 punkten).¹⁷ Den tyska lagstiftningen kräver däremot inte en konkret begäran ifall gärningen i sig uppfyller utlämningskriterierna (StGB § 7 (2)).¹⁸ Inte heller gällande svensk lag föreskriver en utlämningsbegäran för att principen om ställföreträdande straffrättskipning skall bli tillämplig; det är fullt tillräckligt att gärningen i sig är straffbar också på gärningsorten.¹⁹ Enligt det svenska förslaget till revidering av jurisdiktionsreglerna aktualiseras frågan om ställföreträdande straffrättskipning i samband med en främmande stats begäran om utlämning eller krav på domsrätt, men utöver detta också i anknytning till internationella överenskommelser, där en stat åläggs att vidta åtalsåtgärder om den misstänkte inte utlämnas. I det senare fallet skulle den ställföreträdande straffrättskipningen inte följa av en konkret begäran utan av det allmänna åtalsintresse som staterna har manifesterat genom sin anslutning till överenskommelsen i fråga.²⁰ Huruvida en utlämningsbegäran fordras eller inte har stor betydelse när det gäller

en stats möjlighet att tillämpa principen om ställföreträdande straffrättskipning. I och med att saken inte behöver initieras av den stat inom vars område en gärning har ägt rum, kan principen aktualiseras också i sådana fall där staten i fråga på ett eller annat sätt har ett finger med i spelet och därför inte är villig att framställa en begäran om utlämning.

Tidigare erkändes principen om ställföreträdande straffrättskipning inte som en egen princip i den nordiska doktrinen, utan den behandlades i samband med universalitetsprincipen.²¹ Uppfattningen har dock ändrats, och principen om ställföreträdande straffrättskipning har i allt större grad börjat betraktas som en separat behörighetsprincip såväl i straffrättsvetenskapen²² som vid lagberedningen.²³ Att man inte tidigare klart och tydligt skilde den ställföreträdande straffrättskipningen och universalitetsprincipen från varandra har påverkat de nordiska behörighetsbestämmelsernas utformning och lett till en mer övergripande universalitetsprincip. Jag behandlar frågan närmare i samband med den autonoma universalbehörigheten.

3 Det godtagna tillämpningsområdet för universalbehörighet

3.1 Hur påverkas behörigheten av de misstänkta personernas närvaro?

Med tanke på tillämpningsområdet för universalbehörigheten är det relevant huruvida en misstänkt person måste vara närvarande eller inte för att universalbehörighet skall kunna åberopas. Enligt ett vidare synsätt har universalitetsprincipen sin grund blott och bart i gärningens natur, medan de som har en snävare uppfattning anser att det förutom brottets universella natur också krävs att gärningsmannen befinner sig i staten i fråga. Det handlar i allt väsentligt om huruvida staten är behörig att vidta åtgärder för att göra en förundersökning, väcka åtal och ställa förövaren inför rätta i en sådan situation där han eller hon inte uppehåller sig på statens territorium. Godtar man den vidare synen finns det inget hinder för staten att med stöd av universalitetsprincipen begära att förövaren utlämnas från en annan stat eller låta utfärda en internationell arresteringsorder på personen. Om staten däremot har gått in för en snävare uppfattning, kan behörighet inte åberopas förrän gärningsmannen vistas inom dess område. Först när detta villkor är uppfyllt blir det över huvud taget möjligt att vidta åtalsrelaterade åtgärder mot gärningsmannen.²⁴

Som en representant för en snäv behörighetssyn kan nämnas till exempel S. Z. Feller, som har ansett att förövaren ovillkorligen måste uppehålla sig inom en stats område för att universalitetsprincipen skall bli tillämplig;²⁵ också Dietrich Oehler har betecknat universalitetsprincipen som en behörighet som explicit hör till den stat där någon grips.²⁶ Att ingen annan stat än den där en förövare grips eller uppehåller sig skulle ha rätt att agera med stöd av universalitetsprincipen

stöds också av den omständigheten att staternas på internationella överenskommelser baserade skyldighet att åtala eller utlämna någon som misstänks för brott i regel gäller endast sådana fall där han eller hon påträffas på statens område. Av annan åsikt är däremot Rafaëlle Maison, som har kritiserat kraven på vistelse och gripande i samband med universalitetsprincipen.²⁷ Också Antonio Cassese har godkänt absolut universalbehörighet ("absolute universal jurisdiction"), som inte fordrar att den brottsmisstänkte uppehåller sig i en stat.²⁸

På det internationella planet har man inte lyckats slutligt avgöra huruvida tillämpningen av universalitetsprincipen förutsätter att de misstänkta personerna vistas eller grips i den domsrättsutövande staten. Det finns rationella grunder såväl för behörighet av in absentia-typ som för närvaro som behörighetskriterium. Om närvaro inte krävs, och till universalbehörigheten ytterligare hör vidsträckt rättigheter för enskilda personer att anhängiggöra brottmål, har vi eventuellt ett överbelastat statligt rättssystem som följd. Att utreda brott som har begåtts utomlands är givetvis betydligt mer tids- och resurskrävande än att undersöka brott som har förövats på en stats eget territorium. Den stat inom vars område ett brott har förövats eller där gärningsmannen är bosatt kan även anse att det strider mot den internationella rätten att någon annan stat förklarar sig behörig i saken, vilket kan skada relationerna mellan staterna. Kravet på närvaro motverkar dessa menliga konsekvenser och hotbilder genom att dra upp vissa rationella gränser för universalbehörigheten. Den extraterritoriella behörigheten kan då också på ett naturligt sätt anknytas till suveränitetstänkandet, eftersom det i situationer där en stat dömer en förövare som befinner sig på dess område samtidigt också är frågan om att se till den statliga inre ordningen och säkerheten. Den stat som då utövar sin domsrätt enligt universalitetsprincipen bestäms inte heller helt godtyckligt ur den misstänktes synvinkel sett, utan behörigheten grundar sig på det faktum att personen frivilligt har anlänt till staten i fråga.²⁹ Extensiv behörighet av in absentia-typ ger å andra sidan offren för allvarliga brott och deras anhöriga en möjlighet att initiera straffprocesser mot gärningsmän också när den stat inom vars område brotten har begåtts eller den stat som har förövarna i förvar inte är villiga att vidta åtalsåtgärder. På så sätt lyfter man fram de mest centrala mänskliga rättigheterna och framhäver vikten av att dessa respekteras.

I till exempel Frankrike har man en sällsynt snäv uppfattning om universalitetsprincipens omfattning. Enligt fransk lag förutsätter universalbehörighet med förankring i internationella överenskommelser nämligen uttryckligen att gärningsmannen vistas i Frankrike (Code français de procédure pénale, L'Article 689-1). Denna utgångspunkt har slagits fast också i fransk rättspraxis.³⁰ En mer extensiv behörighetssyn har däremot tillämpats exempelvis i Tyskland, där man inte alltid har förutsatt att gärningsmannen uppehåller sig i landet. Enligt tidigare tysk praxis

fordrades dock att gärningar som lagfördes med stöd av universalitetsprincipen hade något slags anknytning till Tyskland. Domstolarna ansåg att det utan denna anknytning hade kränkt en främmande stats suveränitet och stridit mot icke-interventionsprincipen, om åtal hade väckts med stöd av universalitetsprincipen.³¹ Genom den år 2002 stiftade lagen om egentliga folkrättsbrott, *Völkerstrafgesetzbuch*, frångick Tyskland tidigare praxis och slopade anknytningskravet för de egentliga folkrättsbrottens del.

De finska, svenska, norska och danska jurisdiktionsreglerna om tillämpningsområdet för universalbehörigheten ställer inga explicita vistelserelaterade krav.³² Huruvida åtgärder för väckande av åtal skall vidtas eller inte avgörs således i enskilda fall enligt reglerna om åtalsförordnande och åtalsprövning. Även om det med andra ord åtminstone teoretiskt är möjligt att utöva domsrätt oberoende av en persons vistelseort, har man likväl inte vare sig i den finska eller i den svenska processrättsliga lagstiftningen beaktat den möjligheten att det fall som skall lagföras inte har någon som helst anknytning till den egna staten. Som laglig domstol för ett brott som har begåtts utanför Finland föreskrivs nämligen den där förövaren bor, vistas, påträffas eller grips.³³ I samband med revideringen av behörighetsbestämmelserna föreslås i själva verket att den svenska rättegångsbalken skall preciseras till denna del så att Stockholms tingsrätt blir laga domstol i ärenden som saknar all anknytning till Sverige.³⁴

Också i sådana stater där behörighetsreglerna inte föreskriver ett vistelse- eller något annat anknytningskriterium kan det vara praktiskt svårt att tillämpa dem. Den stat där den misstänkta personen är bosatt eller vistas är inte nödvändigtvis villig att utlämna honom eller henne till en stat som inte har någon som helst anknytning till den brottsliga gärningen; vidare kan det vara svårt att skaffa bevis. I praktiken torde därför universalbehörighet av in absentia-typ aktualiseras närmast i exceptionella fall där man ändå har tillgång till något slags bevisning och där de stater som har närmare anknytning till brottet inte är beredda att vidta adekvata åtalsåtgärder.

3.2 *Autonom universalbehörighet*

Ett flertal stater är redo att åberopa sin universalbehörighet bara i samband med sådana brott där den statliga jurisdiktionen följer av internationellrättsliga regler enligt vilka staten har rätt att eller är skyldig att agera. I till exempel Finland har man utgått från att universalbehörigheten inskränker sig till brott som faller under en för landet bindande internationell överenskommelse. Vissa stater har likväl tillämpat universalitetsprincipen autonomt i situationer där det inte har funnits någon internationell grund.³⁵ Om det är riktigt att universalbehörigheten tillämpas autonomt på detta sätt kan emellertid ifrågasättas.

Oehler har ansett att en i nationell lag föreskriven universalbehörighet saknar rättsliga grunder; enligt honom är det dessutom frågan om inblandning i främmande staters rättskipningsmekanismer om en stat på eget bevåg utvidgar sin jurisdiktion på detta sätt.³⁶ Också A. H. J. Swart har konstaterat att de nationella lagstiftarna skall avhålla sig från universalbehörighet annat än i situationer där statens agerande följer av på internationell sedvanerätt eller internationella överenskommelser grundade rättigheter eller skyldigheter.³⁷ En person som godtar en mer extensiv universalbehörighet är däremot Wolfgang Zieher, som hävdar att det med hänsyn till den interstatliga solidariteten kan vara motiverat att utsträcka den statliga straffrätten till brott som har begåtts utomlands, trots att någon avtalsrättslig förpliktelse inte kan åberopas i det enskilda fallet. De hänvisningar till tillämpningsområde som finns i vissa överenskommelser karaktäriserar han blott och bart som olika möjligheter att lösa saken, varför hänvisningarna i sig inte utesluter andra behörighetsgrunder.³⁸ Också Johan Hagströmer förespråkade extensiv behörighetstillämpning i sin lärobok från början av 1900-talet. Enligt honom ger universalitetsprincipen obegränsade rättigheter att döma till straff för vilka brott som helst. Vidare framhäver han att det inte kan vara en specifik stats privilegium eller ligga i denna stats exklusiva intresse att döma en gärningsman till straff, utan att det finns ett allmänstatligt intresse av att brottslingar bestraffas. Att någon döms till straff i en stat kränker över huvud taget inte någon annan stats rättigheter, har Hagströmer rent av konstaterat.³⁹

I till exempel den svenska och den norska lagstiftningen har tillämpningsområdet för universalitetsprincipen traditionellt bestämts till en viss del självständigt utan någon förankring i internationella överenskommelser. Efter att Sverige hade tillträtt den i Haag ingångna konventionen om internationellt erkännande av domar i brottmål kompletterades de svenska jurisdiktionsreglerna så att behörigheten oberoende av lagen på gärningsorten utsträcktes till brott på vilka efter svensk lag kunde följa fängelse i minst fyra år.⁴⁰ Per Falk har konstaterat att bestämmelsen i den utsträckning den gäller svenska medborgare bär vittnesbörd om den obegränsade aktiva personalitetsprincip som var förhärskande tidigare. Om förövaren däremot är utlänning och brottet inte riktar sig mot svenska intressen, är det frågan om tillämpning av universalitetsprincipen. Enligt denna bestämmelse faller exempelvis brott som mord, dråp och grovt rån under brottbalkens tillämpningsområde oberoende av lagen på gärningsorten. Syftet med bestämmelsen var närmast att förhindra att inte de ändringar som hänförde sig till kravet på dubbel straffbarhet skulle orsaka problem vid tillämpningen av den aktiva och den passiva personalitetsprincipen, men bestämmelsens ordalydelse ger vid handen att också universalitetsprincipen kunde tänkas falla under den.⁴¹

Den nordiska straffrättskommittén kritiserade i sitt betänkande tendensen att utsträcka universalbehörigheten till brott som inte med stöd av internationella överenskommelser klassificeras som världsbrott; det i svenska brottbalkens 2 kap. 3 § 7 punkten föreskrivna tillämpningsområdet ansågs därför inte heller korrekt.⁴² Ståndpunkten har omfattats också vid revideringen av de svenska jurisdiktionsreglerna, där man har utgått från att Sverige inte har något godtagbart intresse av att döma ut straff för samtliga gärningar som kan ge fängelse i fyra år eller däröver. I reformförslaget sägs de facto att de svenska jurisdiktionsreglerna till denna del överskrider de internationellrättsliga gränserna och föreslås att behörighetsbestämmelsen i fråga skall utgå i samband med reformen.⁴³ Rent praktiskt innebär detta att universalitetsprincipen i Sverige bara kommer att gälla sådana brott som har sin grund i den internationella rätten.

Också i Norge har tillämpningsområdet för universalitetsprincipen av tradition varit rätt omfattande. Före 2005 års jurisdiktionsreform framgick tillämpningsområdet för universalbehörigheten av straffelovens 1 kap. 12 §. I den kasuistiskt skrivna 4 a-punkten i bestämmelsen räknar man upp ett stort antal allvarliga brott. Behörigheten inbegriper även många sådana brott som utlänningar har begått utomlands och som inte är egentliga folkrättsbrott. I Norge har man i allmänhet ansett att 12 § 4 a-punkten huvudsakligen bygger på universalitetsprincipen.⁴⁴ En del av de brottsbeskrivningar som räknas upp i 4 a-punkten hänför sig till kränkningar av norska intressen; behörigheten har i dessa fall kunnat motiveras också med stöd av den passiva personalitetsprincipen eller realprincipen.⁴⁵ Enligt b-punkten i bestämmelsen har Norge jurisdiktion över brott där gärningsmannen uppehåller sig i landet och där kravet på dubbel straffbarhet uppfylls. Denna 4 b-punkt kan anses gälla närmast fall av typen ställföreträdande straffrättskipning, även om man i den norska litteraturen normalt inte betraktar principen i fråga som en separat princip utan tar upp också dessa fall i samband med universalitetsprincipen.⁴⁶

I den norska diskussionen har man motiverat den extensiva behörigheten på många olika sätt. Det har till exempel ansetts vara nödvändigt att garantera att den norska strafflagen är tillämplig på allvarliga brott i situationer där utlänningar, som vistas i Norge, har begått sådana brott utomlands, och det av någon anledning inte är möjligt att utlämna dem för lagföring på gärningsorten. Man vill inte se Norge som en tillflyktsort för brottsmisstänkta personer som vill undvika straffrättsligt ansvar för sina gärningar.⁴⁷ Ytterligare har det betecknats som viktigt att den aktuella bestämmelsen gör det möjligt att som en helhet behandla sådana serier brott där någon har begått likartade brott både i Norge och utomlands. Man har också påpekat att de internationella överenskommelserna innehåller universalbehörighetsbaserade förpliktelser när det gäller vissa brott. I detta sammanhang

har man hänvisat till överenskommelser som ålägger Norge att väcka åtal mot eller att utlämna lagöverträdare.⁴⁸ Huruvida detta slags extensiva behörighet i relation till brott som utläningar har begått utomlands eventuellt strider mot den internationella rätten, är likväl en fråga som togs upp också i samband med strafflagsreformen. Den norska straffrättskommittén (Straffelovskommisjonen) utgick i sin redogörelse från att de internationellrättsliga behörighetsbegränsningarna var oklara och omstridda, varför 12 § 4-punkten således inte kunde anses stå i strid med den internationella rätten.⁴⁹

När man började bereda de nya jurisdiktionsbestämmelserna i Norge såg man inget behov av principiella ändringar för universalbehörighetens del. Allt eftersom reformen fortskred ändrades dock tillämpningsområdet för universalbehörigheten. Också lagstiftningstekniken sågs över. Man har inte längre någon kasuistisk förteckningen över de brott som faller under universalbehörigheten utan bestämmer jurisdiktionen enligt mer allmänna kriterier. Den nya lagen föreskriver att behörigheten omfattar de gärningar på vilka enligt norsk lag kan följa fängelse i över ett år och för vilkas del kravet på dubbel straffbarhet uppfylls.⁵⁰ Denna nya bestämmelse påminner i mångt och mycket om ställföreträdande straffrättskipning. Bestämmelsen i fråga kompletteras av en paragraf som genom en generell hänvisning utsträcker universalbehörigheten till gärningar som Norge är internationellrättsligt berättigad eller förpliktad att väcka åtal för. Vid dessa gärningar är åtalsrätten inte bunden till några straffskalor; det krävs inte heller att brotten är straffbara enligt lagen på gärningssorten.⁵¹ Genom reformen kommer den extraterritoriella jurisdiktionen i Norge att inskränkas och harmoniseras med regelverken i andra länder. Härefter kommer man också enligt norsk lag att kunna göra en åtskillnad mellan å ena sidan en omfattande bestämmelse om ställföreträdande straffrättskipning, å andra sidan en universalbehörighet som inte gäller andra brott än sådana som regleras i internationella överenskommelser.

Att en stat tillämpar extensiva behörighetsregler är inte en direkt kränkning av den internationella rätten, även om staten på så sätt överskrider de grundläggande betingelserna för den internationella rätten.⁵² För att universalitetsprincipen skall kunna vinna allmänt godkännande krävs dock i allt väsentligt att dess tillämpningsområde är avgränsat. Om en stat då helt omotiverat utsträcker universalbehörigheten till gärningar som inte omfattas av de regelverk som man har enats om på internationell nivå, har vi att göra med statliga regler som strider mot universalitetsprincipens grundläggande, kringskurna natur. Med tanke på legalitetsprincipen är det inte heller problemfritt om den autonoma universalbehörigheten tillåts växa. Man kan i själva verket mycket sällan på ett övertygande sätt argumentera för statliga beslut att omfatta och tillämpa helt autonom universalbehörighet, i synnerhet om det statliga rättssystemet känner till principen om

ställföreträdande straffrättskipning. Det faktum att man exempelvis i Sverige och i Norge har haft en så pass utbredd autonom universalbehörighet beror till stor del på att staterna i fråga traditionellt inte gjorde en skillnad mellan universalbehörighet och ställföreträdande straffrättskipning. Båda staterna står i dag i beråd att kraftigt beskära tillämpningsområdet för den universalbehörighet som inte har stöd i internationell rätt.

4. Är universalbehörighet en rättighet eller en skyldighet?

Universalbehörighetens dualistiska natur måste beaktas vid bedömningen av huruvida staterna har rätt att eller är skyldiga att omfatta och tillämpa universalbehörighet. Här måste de egentliga folkrättsbrotten och världsbrotten därför behandlas separat. I samband med de egentliga folkrättsbrotten blir man tvungen att dryfta frågan om den internationella sedvanerättens innehåll, medan man i samband med världsbrotten måste fokusera på tolkningen av i första hand behörighetsreglerna i de internationella överenskommelserna.

När det gäller de egentliga folkrättsbrotten har staterna en vidsträckt rätt att utöva universalbehörighet. Behörighetsgrunden har formats i den internationella sedvanerätten och har sitt berättigande i behovet att tillförsäkra mänskliga rättigheter och tanken på ett individuellt straffrättsligt ansvar med förankring i den internationella rätten. Staternas skyldighet att döma ut straff för egentliga folkrättsbrott med stöd av universalitetsprincipen är däremot mer inskränkt och i grunden mer oklar än deras rätt att utöva denna behörighet. Till exempel 1949 års Genèvekonvention förpliktar staterna att agera med stöd av sin behörighet. De avtalsslutande staterna är skyldiga att utöva sin behörighet om en person som har begått brott uppehåller sig på statens territorium i situationer där personen inte utlämnas till en annan stat eller till en internationell brottmålsdomstol för att lagföras. Den sedvanerättsligt baserade universalbehörigheten har däremot av tradition ansetts ge staterna blott och bart rätt att agera.⁵³

I rättslitteraturen förekommer likväl allt oftare uppfattningar enligt vilka staterna i anknytning till de egentliga folkrättsbrotten har sedvanerättsligt baserade eller jus cogens-liknande förpliktelser att vidta rättsliga åtgärder mot gärningsmännen i fråga.⁵⁴ Denna utgångspunkt framgår också av ingressen till stadgan för Internationella brottmålsdomstolen, där staterna ”erinrar om att det åligger varje stat att utöva straffrättslig jurisdiktion över dem som har gjort sig skyldiga till internationella brott”. Det exakta omfattningen och innebörden av en dylik sedvanerättslig förpliktelse är emellertid oklar. Hur föresatsen förverkligas i praktiken blir lätt beroende av de enskilda staternas aktivitet, eftersom staterna i allmänhet snarare har motsatt sig andra staters extensiva jurisdiktionsutövning än krävt att dessa ingriper vid internationella brott. Även om man anser att staterna har sed-

vanerättsliga förpliktelser att väcka åtal mot eller utlämna gärningsmän, torde det bara gälla fall där den brottsmisstänkte uppehåller sig i staten i fråga. Att samtliga stater oberoende av gärningsmannens vistelseort vore skyldiga att med stöd av universalbehörigheten lagföra egentliga folkrättsbrott är som tankegång svår att godta. Som en konsekvens skulle den statliga behörigheten, vare sig staten ville det eller inte, komma att omfatta ett stort antal brott, som staten svårigen kunde lagföra i praktiken och ofta inte heller hade något verkligt intresse av att göra.

När det gäller världsbroten bestäms den statliga rätten och/eller skyldigheten till utövning av universalbehörighet genom tolkning av överenskommelserna. Alltid är det inte möjligt att säkert säga om en internationell överenskommelse är uppbyggd kring universalbehörighet eller inte; de avtalsbaserade tillämpningsbestämmelserna medför nämligen ofta tolkningssvårigheter. De internationella överenskommelserna är sällan särskilt entydiga i fråga om vilka behörighetsprinciper som skall tillämpas på de aktuella brotten. Avtalstexterna ger i allmänhet inte något direkt besked om till exempel det för universalitetsprincipen väsentliga kriteriet att bestraffning skall kunna äga rum också när kravet på dubbel straffbarhet inte uppfylls. De överenskomna jurisdiktionsbestämmelserna behöver ofta tolkas också i andra avseenden: Är staterna berättigade eller förpliktade att utöva en viss typ av behörighet? I regel har man utgått från att en stat som är behörig att vidta någon specifik åtgärd samtidigt har rätt att utöva denna behörighet, men att staten å andra sidan också har rätt att låta bli om den så önskar. Enligt denna uppfattning är staterna skyldiga att utöva sin jurisdiktion blott och bart om denna skyldighet har en explicit internationellrättslig förankring.⁵⁵ Den aut dedere aut iudicare-förpliktelse som ingår i de flesta konventioner om internationella brott har ibland ansetts vara en sådan förpliktande bestämmelse.

För världsbrottens vidkommande handlar frågan om statliga rättigheter eller skyldigheter i samband med universalbehörigheten i allt väsentligt om hur aut dedere aut iudicare-förpliktelsen tolkas. Aut dedere aut iudicare-principen förutsätter att de avtalslutande staternas lagstiftning utformas så att en stat kan antingen väcka åtal mot en gärningsman vid de egna domstolarna eller utlämna gärningsmannen till en annan stat för att ställas inför rätta. Staterna har således i vissa fall godkänt skyldigheten att utöva jurisdiktion, ifall de inte utlämnar en gärningsman. De forskare som kopplar samman detta aut dedere aut iudicare-krav med universalitetsprincipen har anfört att kravet i fråga gör staterna förpliktade att utöva universalbehörighet.⁵⁶ Vad aut dedere aut iudicare-klausulen innehåller och betyder är dock inte entydigt eller oomsvingat. Principen låter sig inte helt entydigt kopplas till vare sig universalitetsprincipen eller principen om ställföreträdande straffrättskipning. Formuleringen förutsätter inte explicit att kravet på dubbel straffbarhet skall gälla, men utesluter det inte heller. Valet av behörighetsprincip är

då primärt något som faller under statens behörighet. Staten har rätt att genomföra aut dedere aut iudicare-principen genom antingen regler om universalbehörighet eller regler om ställföreträdande straffrättskipning och utlämning av lagöverträdare. Aut dedere aut iudicare-modellen kan inte kategoriskt kopplas samman med vare sig universalitetsprincipen eller principen om ställföreträdande straffrättskipning, eftersom den har sin grund i skillnaderna mellan olika rättssystem och försöken att överbrygga klyftan mellan dem. Klausulen omfattades som en kompromisslösning i syfte att jämka samman common law-ländernas uppfattning om utlämningsinstitutets primära ställning och de kontinentaleuropeiska staternas krav på utlämningsbegränsningar.

I vissa fall kan en aut dedere aut iudicare-klausul tolkas inte bara som en rättighet utan också som en skyldighet att utöva extraterritoriell behörighet. Aut dedere aut iudicare-klausulerna i ett vart avtal måste dock tolkas separat. Klausulen innebär inte i samtliga fall en absolut skyldighet för staterna att utöva extraterritoriell behörighet. I till exempel ett flertal konventioner som hänför sig till organiserad brottslighet har skyldigheten att utlämna eller väcka åtal mot någon begränsats till situationer som gäller statens egna medborgare.⁵⁷ Om en stat på andra grunder vägrar utlämna en person, är den behörighet som följer av aut dedere aut iudicare-klausulen bara en för staten till buds stående möjlighet, dvs. något prövningsbaserat. Också när klausulen förpliktar staten att utlämna eller väcka åtal handlar det bara om en allmän skyldighet att vidta åtalsåtgärder. Det är inte nödvändigt att vidta åtalsåtgärderna med stöd av just universalbehörigheten. Skyldigheten att utlämna eller åtala någon förutsätter bara att statens behörighetslagstiftning omfattar någon form av behörighetsmodell som gör det möjligt för staten att vidta åtalsåtgärder, om förövaren uppehåller sig inom dess territorium och han eller hon inte utlämnas till en annan stat för lagföring.

Frågan om statens skyldighet att utöva sin universaljurisdiktion var central vid revideringen av de finska behörighetsreglerna. Enligt strafflagens 1 kap. 7 § tillämpas finsk lag "på brott som begås utanför Finland och vars straffbarhet oberoende av lagen på gärningsorten grundar sig på en internationell överenskommelse eller på någon annan författning eller bestämmelse som är internationellt förpliktande för Finland". De överenskommelser som omfattas av universalbehörigheten räknas sedan upp i en förordning om tillämpningen av bestämmelsen i fråga. Den nya lagen tolkades då så att endast sådana överenskommelser som medförde internationellt rättsliga förpliktelser för Finland till utövning av universalbehörighet skulle inkluderas i förordningen.⁵⁸ Också den danska bestämmelsen om universaljurisdiktion binder behörigheten explicit till skyldigheten att väcka åtal. Det framgår ovan att staternas skyldighet till ovillkorlig utövning av universalbehörighet likväl är särdeles begränsad. Därför vore det motiverat att utforma de nationella juris-

diktionsbestämmelserna så att staten är universellt behörig också i situationer där den internationella rätten berättigar staten att agera. Till exempel de nya norska behörighetsbestämmelserna har utsträckts att gälla samtliga gärningar som Norge är internationellt rättsligt berättigad eller förpliktad att väcka åtal för.

5. Nationell tolkning – möjligheter och begränsningar

Det är skäl att observera att förleden "universal" i samband med universalbehörighet ingalunda betyder överstatligt harmoniserade regelverk. Universaliteten innebär i detta sammanhang bara att tillämpningsområdet för den statliga straffrätten och domstolarnas behörighet inte har begränsats till brott som har begåtts på något specifikt geografiskt område eller av medborgare i vissa stater. Universalbehörighetens exakta innehåll bestäms däremot i den nationella rätten. För att universalbehörigheten skall fylla godtagbarhetskriteriet och vara förenlig med laglighetsprincipen måste den nationella beslutanderätten dock vara i viss mån begränsad. Universalitetsprincipen hade knappast blivit allmänt accepterad som behörighetsprincip, om det hade varit fritt fram för envar stat att bestämma dess tillämpningsområde.

Det är skäl att inskränka utövningen av universaljurisdiktion till brott som staterna har enats om att bekämpa på det internationella planet. Staterna har emellertid anslutit sig till olika överenskommelser där behörighetsbestämmelserna i fråga också ger dem nationell prövningsrätt. Någon fullständig harmonisering av reglerna om vilka brott som faller under universalbehörigheten är därför knappast att vänta, åtminstone inte under den närmaste tiden. När det gäller tillämpningen av universalbehörigheten medför vissa detaljer också tolkningssvårigheter och kontroverser, vilket framgår redan av den tidigare framställningen. Det finns ingen enhetlig syn på var gränsen mellan universalbehörighet och ställföreträdande straffrättskipning går, och inte heller om det vid tillämpningen av universalbehörighet förutsätts att den aktuella personen uppehåller sig i staten. Så länge som dessa frågor inte har lösts på ett bindande sätt på det internationella planet, torde man bli tvungen att godta avvikande nationella tolkningar och lösningar. Också de lagtekniska beslut som hänför sig till själva utformningen av de enskilda bestämmelserna måste givetvis fattas på nationell nivå. Den internationella rätten slår de facto inte fast detaljerna i den nationella behörighetsregleringen, endast dess yttersta gränser.

Att åstadkomma harmoniserade nationella bestämmelser om universalbehörighetens omfattning är inte ett mål i sig. Det som däremot är viktigt är att de befintliga behörighetsnormerna och formerna av straffrättsligt samarbete bildar ett tillräckligt nätverk för bekämpande av internationella brott. Ur detta perspektiv vore det förnuftigt att ge universalbehörigheten ett så vidsträckt tillämpnings-

område som möjligt. På det straffrättsliga området får effektivitetshänsynen likväl inte tillåtas ta överhanden; det är också viktigt att behörighetsregleringen är välgrundad med tanke på den nationella rätten och den tilltalades rättigheter. Att universalbehörigheten fyller godtagbarhetskriteriet internationellt sett är en särskilt viktig omständighet, eftersom denna behörighetsform uttryckligen aktualiseras i situationer med internationella kopplingar. Att en stat ingriper i utomlands begångna brott utan att det finns någon konkret anknytning till staten i fråga är däremot en politiskt känslig fråga, som är ägnad att leda till invändningar och genmälen. Därför är det viktigt att tillämpningsområdet för universalbehörigheten anges så att bestämmelsen också i svåra enskilda fall är praktiskt tillämplig och går att klart underbygga.

Den internationellrättsliga reglering som gäller universalbehörigheten har med tiden blivit mer exakt i och med ingångna nya överenskommelser och behörighetsrelaterade domstolsavgöranden på både det nationella och det internationella planet. Dessa förändringar på det internationella planet har tvingat staterna att se över också de nationella bestämmelserna. Alltid har de enskilda ändringarna av ad hoc-typ likväl inte resulterat i mer entydiga, åskådliga och användbara bestämmelser. Som en delorsak kan anges att man vid revideringen inte alla gånger har lyckats få ett tillräckligt bra grepp om behörighetsregleringens bakgrund och premisser. Tills vidare har universalbehörigheten aktualiserats i mycket få fall i praktiken. Universalitetsprincipens framtida betydelse som behörighetsgrund och medel för bekämpande av internationella brott beror i mångt och mycket på hur de nationella behörighetsbestämmelserna utformas.

Översättning från finska: Lenita Häggblom

Noter:

- ¹ De kontinentaleuropeiska staterna har traditionellt förespråkat en omfattande extraterritoriell behörighet och hållit fast vid begränsningar vid utlämning för brott. I common law-länderna har behörigheten varit rätt begränsad, men man har varit mer beredd att utlämna också egna medborgare. Ett visst närmande har dock skett mellan länderna. Common law-länderna förfäktar inte längre att straffrätten alltid måste vara territoriellt avgränsad, och de kontinentaleuropeiska staterna har för sin del i begränsad utsträckning börjat godkänna en utlämning av egna medborgare, åtminstone på det territoriella planet.
- ² Straffrättslig jurisdiktion i Norden, Nord 1992:17, Nordiska Rådet 1992.
- ³ I den finskspråkiga och svenskspråkiga litteraturen har termen "världsbrott" använts för att beskriva på överenskommelser baserade internationella brott. (Se t.ex. Träskman, P.O., Straffrättsliga åtgärder vid brott med främmande inslag, I, En granskning av den finska straffrättens tillämpningsområde, Borgå 1977 s. 23; Straffrättslig jurisdiktion i Norden (1992) s. 53; Tupamäki, Matti, Valtion rikosoikeudellisen toimivallan ulottuvuus kansainvälisessä oikeudessa,

Helsinki 1999 s. 354.). Termen har av allt att döma sitt ursprung i den tyska rättslitteraturen för universalbehörighet använda benämningen "Weltrechtsprinzip", av vilken har härletts termerna "Weltverbrechen" och "Weltrechtsvergehen". I den engelskspråkiga litteraturen är termen "världsbrott" okänd.

⁴ Träskman (1977) s. 297–298.

⁵ Jescheck, Hans-Heinrich, *Strafrecht im Dienste der Gemeinschaft, Ausgewählte Beiträge zur Strafrechtsreform zur Strafrechtsvergleichung und zum Internationalen Strafrecht aus den Jahren 1953–1979*, Berlin 1980 s. 498; Triffiterer, Otto, *Dogmatische Untersuchungen zur Entwicklung des materiellen Völkerstrafrechts seit Nürnberg*, Freiburg i Br. 1966 s. 176.

⁶ Oehler, Dietrich, *Internationales Strafrecht*, München 1983 s. 533–534, 610; Träskman (1977) s. 296.

⁷ SOU 2002:98 s. 36–38.

⁸ Om detta se Ruud, Morten, Kapitel 1, *Den norske Strafferets Virkekreds*, i verket: *Straffeloven med kommentarer, Første Del, Almindelige Bestemmelser*, Oslo 1991 s. 37–38; NOU 1984:31 s. 13, 22–24.

⁹ Højesterets domme 15. august 1995 i sag I 447/1994, *Ugeskrift for Retsvæsen* 46/1995 s. 838.

¹⁰ Om rättspraxis i olika stater se t.ex. Reydams, Luc, *Universal Jurisdiction, International and Municipal Legal Perspectives*, Padstow 2003 s. 81–219.

¹¹ Weigend, Thomas, *Strafrecht durch internationale Vereinbarungen, Verlust an nationaler Strafrechtsskultur?*, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* 4/1993 s. 796; Jescheck (1980) s. 497.

¹² Se t.ex. Tupamäki (1999) s. 356, 381–382, 395.

¹³ Se för Finlands del Om brott mot folkrätten, Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2006:8 (finns förutom ett presentationsblad endast på finska: Rikoksista kansainvälistä oikeutta vastaan) och för Sveriges del SOU 2002:98.

¹⁴ I t.ex. Finland är SL 1:8 tillämplig bara i situationer där på brottet kan följa fängelse i över sex månader.

¹⁵ Träskman, Per Ole, *Den internationella straffrätten*, i verket: *Nykyajan rikosoikeus II*, Helsinki 1997 s. 323; Van den Wyngaert, Christine, *Double Criminality as a Requirement to Jurisdiction*, *Nordisk Tidskrift för Kriminallvidenskab, Double Criminality, Studies in International Criminal Law*, 1989 s. 49.

¹⁶ Enligt tidigare gällande finsk lagstiftning krävdes begäran om utlämning inte alltid, utan man nöjde sig med att kravet på dubbel straffbarhet var uppfyllt (SL 1:3, L 1963). I Nordiska rådet strafflagsbetänkande kritiserades denna utgångspunkt och konstaterades att en så pass omfattande behörighet inte kunde anses motiverad. Se *Straffrättslig jurisdiktion i Norden* (1992) s. 61.

¹⁷ Trots att också en annan stat än den där gärningen har företagits kan framställa en utlämningsbegäran, måste gärningen dock vara straffbar även enligt lagen på gärningsorten. Under vilka förutsättningar en utlämningsbegäran får framställas se t.ex. Waaben, Knud, *Aut dedere aut iudicare*, i verket: *Suum Cuique, legal studies from the University of Copenhagen Law Faculty*, Gylling 1993 s. 328–329.

¹⁸ Se t.ex. Oehler (1983) s. 145, 506; Jescheck, Hans-Heinrich & Weigend, Thomas, *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, Berlin 1996 s. 175; Cornils, Karin, *Zur Regelung des räumlichen Geltungsbereichs im finnischen Strafgesetzentwurf*, i verket: *Criminal Law Theory in Transition, Finnish and Comparative Perspectives*, Tampere 1992 s. 585.

¹⁹ BrB 2:2. Se också Falk, Per, *Straffrätt och territorium*, *Studier i internationell straffrätt*, Lund 1976 s. 50; Asp, Petter & Samuelsson, Jörgen, *De svenska jurisdiktionsreglerna*, i verket: *Svensk internationell straffprocessrätt*, Göteborg 1995 s. 22. Jfr dock Träskman, Per Ole, *Opponents utlåtande*, *Lakimies* 5/2006 s. 896 (på finska). Enligt BrB 2:3a, som också ger uttryck för principen om ställföreträdande straffrättskipning, krävs däremot en begäran av den främmande staten.

²⁰ SOU 2002:98 s. 175–179.

- ²¹ Så t.ex. Forsman, Jaakko, Anteckningar enligt professor Jaakko Forsmans föreläsningar öfver straffrättens allmänna läror med särskild hänsyn till strafflagen af den 19 december 1889, Helsingfors 1930 s. 500–501, 503; Honkasalo, Brynolf, Suomen rikosoikeus, Yleiset opit, ensimmäinen osa, Helsinki 1965 s. 65; Anttila, Inkeri & Heinonen, Olavi, Rikos ja seuraamus, Helsinki 1971 s. 59–60; Hagströmer, Johan, Svensk straffrätt, föreläsningar, Uppsala 1901–1905 s. 77–79; Hagerup, Francis, Strafferettens almindelige del, Oslo 1928 s. 83–85; Kjerschow, P., Almindelige Borgerlig Straffelov og lov om den almindelige borgerlige straffelovs ikrafttreden, Oslo 1930 s. 28; Agge, Ivar, Den svenska straffrättens allmänna del i huvuddrag, första häftet, Stockholm 1944 s. 76; Bratholm, Anders, Strafferett og samfunn, alminnelig del, Oslo 1980 s. 371; Waaben, Knud, Strafferettens almindelige del, I, Ansvarslæren, København 1993 s. 234–236; Ruud (1991) s. 31.
- ²² Se Träskman (1977) s. 143; Frände, Dan, Allmän straffrätt, En introduktion, Helsingfors 1994 s. 302–304; Falk (1976) s. 17, 47, 65; Jareborg, Nils, En algoritim över svensk domstols behörighet i brottmål med internationell anknytning (2 kap. BrB), i verket: Festskrift till Hans Thornstedt, Stockholm 1983 s. 338; Asp & Samuelsson (1995) s. 22.
- ²³ Se t.ex. RP 1/1996 rd s. 5–6; Folkrätt och straffansvar, Justitiedepartementet, Ds Ju 1984:6, Stockholm 1984 s. 43; SOU 2002:98 s. 83–84, 175–180.
- ²⁴ Gardocki, Lech, The Principle of Universality, Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab, Double Criminality, Studies in International Criminal Law, 1989 s. 61–62; Stern, Brigitte, La compétence universelle en France: le cas des crimes commis en ex-Yougoslavie et au Rwanda, German Yearbook of International Law 1997 s. 283.
- ²⁵ Feller, S. Z., Jurisdiction over Offences with a Foreign Element, i verket: A Treatise on International Criminal Law, Vol. II, Jurisdiction and Cooperation, Springfield 1973 s. 33.
- ²⁶ Oehler (1983) s. 532.
- ²⁷ Maison, Rafaëlle, Les premiers cas d'application des dispositions pénales des Conventions de Genève par les juridictions internes, European Journal of International Law 2/1995 s. 266–267, 271–272.
- ²⁸ Cassese, Antonio, When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case, European Journal of International Law 4/2002 s. 856–857, 859–862.
- ²⁹ Reydams, Luc, International Decisions, Niyonteze v. Public Prosecutor, American Journal of International Law 1/2002 s. 231–233, 236.
- ³⁰ Cour de Cassation, Chambre Criminelle, Arrêt No. 95–81.527, 26 mars 1996. Se också Stern (1997) s. 290–294.
- ³¹ Se t.ex. Entscheidungen, Bundesgerichtshof, Neue Zeitschrift für Strafrecht 5/1994 s. 232–233; Entscheidungen, Bundesgerichtshof, Neue Zeitschrift für Strafrecht 5/1999 s. 236; Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen, 3. Strafsenat, Urt. vom 30. April 1999 g. J. 3 StR 215/98, Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen 2000 s. 68–69, 72.
- ³² Se finska strafflagen 1:7, svenska brottsbalken 2 kap. 3 § 6 och 7 punkten, norska straffeloven 1 kap. 12 § 4 a-punkten och danska straffeloven 2 kap. 8 § 5 punkten. I de bestämmelser som har drag av ställföreträdande straffrättskipning förutsätts däremot i allmänhet att personerna uppehåller sig i staten i fråga och att kravet på dubbel straffbarhet uppfylls. Se t.ex. svenska brottsbalken 2 kap. 2 § 3 punkten och norska straffeloven 1 kap. 12 § 4 b-punkten. Också den nya norska Lov om straff förutsätter närvaro i dess 5 §, som har drag av ställföreträdande straffrättskipning, medan kravet inte finns i dess 6 §, dvs. den generalklausul som föreskriver tillämpningsområdet för universalbehörigheten.
- ³³ Se för Finlands del BRL 4:2 och för Sveriges del RB 19 kap.
- ³⁴ SOU 2002:98 s. 352.
- ³⁵ Extraterritorial criminal jurisdiction, Council of Europe, European Committee on Crime Problems, Strasbourg 1990 s. 15. Sådana stater som tillämpar en vid icke-avtalsbaserad univer-

salbehörighet försöker ändå ofta undvika positiva behörighetskonflikter på andra sätt, som till exempel genom mer omfattande behovsprövning eller genom särskilda villkor i samband med väckande av åtal.

³⁶ Oehler (1983) s. 148.

³⁷ Swart, A. H. J., *Jurisdiction in Criminal Law, Some Reflections on the Finnish Code from a Comparative Perspective*, i verket: *Criminal Law Theory in Transition, Finnish and Comparative Perspectives*, Tampere 1992 s. 538.

³⁸ Zieher, Wolfgang, *Das sog. Internationale Strafrecht nach der Reform, Der Rechtsgrund bei Straftaten im Ausland nach den §§ 5 und 6 StGB*, Berlin 1977 s. 81–82, 147, 156. Även Jescheck har försvarat staternas användning av autonom universalbehörighet. Se Jescheck (1980) s. 536.

³⁹ Hagströmer (1901–1905) s. 78–79. Hagström har visserligen ansett att man vid bestraffningen i vissa fall är skyldig att beakta de gällande reglerna på gärningsorten.

⁴⁰ Falk (1976) s. 147.

⁴¹ SOU 2002:98 s. 102, 148–149, 153–154, 174–175.

⁴² *Straffrättslig jurisdiktion i Norden* (1992) s. 12. Jfr Asp och Samuelsson, som har försvarat denna typ av reglering. De har hänvisat till den vid lagberedningen anförda uppfattningen att jurisdiktionen företrädesvis skall vara för vid än för snäv. De har också framhåvt att alltför extensiv behörighet kan inskränkas i form av förvägrade åtalsförordnanden. Se Asp & Samuelsson (1995) s. 61–62.

⁴³ SOU 2002:98 s. 174–175.

⁴⁴ Se t.ex. Ruud (1991) s. 31; NOU 1984:31 s. 22.

⁴⁵ Se Tønnesen, Sverre, *Internasjonal strafferettspleie*, Manuskript Desember 1975, Bergen 1981 s. 1.129. Även Oehler har ansett att den norska strafflagens 12 § 4 a-punkt har drag av skyddsprincipen (realprincipen), principen om ställföreträdande straffrättskipning och universalitetsprincipen. Se Oehler (1983) s. 370, 499, 529.

⁴⁶ Se t.ex. Andenæs, Johs., *Alminnelig strafferett*, Oslo 1974 s. 500. Jfr dock Tønnesen, som har ansett att det i 4 b-punkten är frågan om ställföreträdande straffrättskipning. Se Tønnesen (1981) s. 1.131.

⁴⁷ Andenæs (1974) s. 500; Tønnesen (1981) s. 1.130; NOU 1984:31 s. 13, 40; Odelstingsproposisjon, Ot.prp. nr. 90 (2003–2004), s. 175; Innstilling fra justiskomiteen, Innst. O. nr. 72 (2004–2005) s. 39.

⁴⁸ Ruud (1991) s. 37–38, 42; NOU 1984:31 s. 12–13, 22–24; Tønnesen (1981) s. 1.132–1.133.

⁴⁹ NOU 1984:31 s. 14, 19, 40.

⁵⁰ Kravet på dubbel straffbarhet gäller dock inte vid krigsförbrytelser, folkmord, kränkning av mänskliga rättigheter, barn- eller tvångsåktenskap eller stympling av könsorgan. Lov om straff (straffeloven) 2005-05-20-28, § 5.

⁵¹ Lov om straff (straffeloven) 2005-05-20-28, § 6. Se också NOU 1984:31 s. 40–41; NOU 1992:23 s. 53–54, 277–278; NOU 2002:4 kap. 8.1.9. och kap. 8.1.10.

⁵² Gardocki (1989) s. 60–61.

⁵³ Randall, Kenneth C., *Universal Jurisdiction Under International Law*, Texas Law Review 1988 s. 837; Feller (1973) s. 32–33.

⁵⁴ Se t.ex. Tallgren, Immi, *Completing the "International Criminal Order"*, The Rhetoric of International Repression and the Notion of Complementarity in the Draft Statute for an International Criminal Court, *Nordic Journal of International Law*, 2/1998 s. 112; Eide, Asbjørn, *Preventing Impunity for the Violator and Ensuring Remedies for the Victim*, *Nordic Journal of International Law* 1/2000 s. 8; Paust, Jordan J., *Universality and the Responsibility to Enforce International Criminal Law*, No U.S. Sanctuary for Alleged Nazi War Criminals, *Houston Journal of International Law* 2/1989 s. 337–340.

- ⁵⁵ Stern (1997) s. 283.
- ⁵⁶ Rodley, Nigel S., *The International Legal Consequences of Torture, Extra-Legal Execution, and Disappearance*, i verket: *New Directions in Human Rights*, Philadelphia 1989 s. 176; Reydams, L., *Universal Jurisdiction over Atrocities in Rwanda, Theory and Practice*, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 1/1996 s. 34; Tallgren (1998) s. 112–113.
- ⁵⁷ Se t.ex. artikel 4 i Wienkonventionen mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen; artikel 15 i Palermokonventionen mot gränsöverskridande organiserad brottslighet samt EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel, om olaglig inresa samt om barnpornografi (2002/629/RIF, 2002/946/RIF, 2004/68/RIF).
- ⁵⁸ RP 34/2004 rd s. 71-72. RP 188/2002 rd s. 22. RP 186/1998 rd s. 16–17. Behörighetsbestämmelserna vid människohandel, terroristbrott och brott enligt fördraget om fullständigt förbud mot kärnsprängningar fogades därför direkt till strafflagens 1 kap. 7 § och inte till tillämpningsförrordningen. Lagtekniskt är detta en särdeles klumpig lösning som resulterar i ett oklart och inkonsekvent regelverk.

Adress:

Lapplands universitet

Juridiska fakulteten

PB 122

FIN - 96101 Rovaniemi